ماركس

كاپىتال

1-توم

(2)

ماركس

كاپىتال

1-توم

(2)

جۇڭگو مىللەتلەر تىل-يېزىق تەرجىمە مەركىزى تەرجىمە قىلغان

مىللەتلەر نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据
资本论.第1卷:维吾尔文/中央马列编译局编;中国民族语文翻译中心译.－北京:民族出版社,2008.2
ISBN 978－7－105－09087－7

Ⅰ.资…　Ⅱ.①中…②中…　Ⅲ.马克思著作－马克思主义政治经济学－维吾尔语(中国少数民族语言)
Ⅳ.A123

中国版本图书馆CIP数据核字(2008)第018726号

ISBN 978-7-105-09087-7

9 787105 090877 >

中国民族语文翻译中心译
民族出版社出版发行
(北京市和平里北街14号　邮编100013)
http: www.mzcbs.com
中国民族语文翻译中心微机照排
北京艺辉印刷有限公司印刷　　各地新华书店经销
发行部电话:64211734　　维文室电话:58130610
2008年4月第1版　2008年4月北京第1次印刷
开本:850×1168毫米　1/32　印张:47.75
印数:0001　－　1000册(上、下)(精装)
ISBN 978－7－105－09087－7/A·97

民文(维14)　　定价:85.00 元

本书根据人民出版社2004年1月第1版北京第1次印刷版本翻译出版。
بۇ كىتاب خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن 2004-يىل 1-ئايدا نەشر قىلىنغان 1-نەشرى بېيجىڭ 1-باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

كاپىتال

1-توم

تەرجىمە قىلغۇچى: جۇڭگو مىللەتلەر تەرجىمە مەركىزى
نەشر قىلغۇچى ۋە تارقاتقۇچى: مىللەتلەر نەشرىياتى
ساتقۇچى: جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
تىزغۇچى: جۇڭگو مىللەتلەر تەرجىمە مەركىزى
باسقۇچى: يىخۇي باسما چەكلىك شىركىتى
2008-يىل 4-ئايدا 1-قېتىم نەشر قىلىندى
2008-يىل 4-ئايدا بېيجىڭدا 1-قېتىم بېسىلدى
تىرازى: 0001 - 1000
باھاسى: 85.00 يۈەن

مۇندەرىجە

كارل ماركس   1-نەشرىگە سۆز بېشى .... (16—7)
كارل ماركس   2-نەشرىگە ئاخىرقى سۆز .... (33—17)
كارل ماركس   فرانسۇزچە نەشرىگە سۆز بېشى ۋە ئاخىرقى سۆز ... (38—34)
فرىدرىخ ئېنگېلس   3-نەشرىگە سۆز بېشى .... (43—39)
فرىدرىخ ئېنگېلس   ئىنگلىزچە نەشرىگە سۆز بېشى .... (51—44)
فرىدرىخ ئېنگېلس   4-نەشرىگە سۆز بېشى .... (65—52)

1-قىسىم
كاپىتالنىڭ ھاسىل قىلىنىش جەريانى

1-بۆلۈم
تاۋار ۋە پۇل

1-باب   تاۋار .... (160—69)
1 . تاۋاردىكى ئىككى ئامىل : ئىستېمال قىممىتى ۋە قىممەت (قىممەت سۇبستانسىيىسى ۋە قىممەت مىقدارى) .... (69)
2 . تاۋاردا ئىپادىلىنىدىغان ئەمگەكنىڭ ئىككى ياقلىمىلىق بولۇشى .... (81)
3 . قىممەت شەكلى ياكى ئالماشتۇرۇش قىممىتى .... (92)
A. قىممەتنىڭ ئاددىي ، ئايرىم ياكى تاسادىپىي شەكلى...... (95)
(1) قىممەت ئىپادىسىنىڭ ئىككى قۇتۇپى : نىسپىي قىممەت شەكلى

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

ۋە تەڭ قىممەت شەكلى .... (95)

(2) نىسپىي قىممەت شەكلى .... (97)

a) نىسپىي قىممەت شەكلىنىڭ مەزمۇنى .... (97)

b) نىسپىي قىممەت شەكلىنىڭ مىقدار جەھەتتىكى مۇئەييەنلىكى ... (104)

(3) تەڭ قىممەت شەكلى .... (108)

(4) ئاددىي قىممەت شەكلىنىڭ ئومۇمىي يىغىندىسى .... (117)

B. قىممەتنىڭ يىغىندا ياكى كېڭەيگەن شەكلى .... (122)

(1) قىممەتنىڭ كېڭەيگەن نىسپىي شەكلى .... (122)

(2) ئالاھىدە تەڭ قىممەت شەكلى .... (124)

(3) قىممەتنىڭ يىغىندا ياكى كېڭەيتىلگەن شەكلىنىڭ

كەمچىلىكلىرى .... (124)

C. قىممەتنىڭ ئادەتتىكى شەكلى .... (126)

(1) قىممەت شەكلىنىڭ ئۆزگەرگەن خاراكتېرى .... (127)

(2) نىسپىي قىممەت شەكلى بىلەن تەڭ قىممەتلىك شەكىلنىڭ

تەرەققىيات مۇناسىۋىتى .... (131)

(3) قىممەتنىڭ ئادەتتىكى شەكلىدىن پۇل شەكلىگە ئۆتۈشى .... (134)

D. پۇل شەكلى .... (135)

4 . تاۋارنىڭ فېتىشىزملىق خاراكتېرى ۋە ئۇنىڭ سىرى .... (137)

2-باب ئالماشتۇرۇش جەريانى .... (177—161)

3-باب پۇل ياكى تاۋار ئوبوروتى .... (271—178)

1 . قىممەت ئۆلچىمى .... (178)

2 . ئوبوروت ۋاستىسى .... (195)

a) تاۋارنىڭ فورماتسىيىلىك ئۆزگىرىشى .... (195)

b) پۇل ئوبوروتى .... (216)

c) قوّيما پۇل . قىممەت بەلگىسى ………………………… (235)

3 . پۇل ………………………………………… (243)

a) پۇل خەزىنىسى ………………………………… (244)

b) تۆلەم ۋاستىسى ………………………………… (253)

c) دۇنيا پۇلى ………………………………………… (266)

2-بۆلۈم
پۇلنىڭ كاپىتالغا ئايلىنىشى

4-باب پۇلنىڭ كاپىتالغا ئايلىنىشى ………………………… (329—273)

1 . كاپىتالنىڭ ئومۇمىي فورمۇلىسى ………………………… (273)

2 . ئومۇمىي فورمۇلىنىڭ زىددىيەتلىرى ………………………… (290)

3 . ئەمگەك كۈچىنىڭ سېتىۋېلىنىشى ۋە سېتىلىشى ……………… (310)

3-بۆلۈم
مۇتلەق قوشۇمچە قىممەتنىڭ ھاسىل قىلىنىشى

5-باب ئەمگەك جەريانى ۋە قىممەتنىڭ كۆپىيىش جەريانى ……… (372—331)

1 . ئەمگەك جەريانى ………………………………………… (331)

2 . قىممەتنىڭ كۆپىيىش جەريانى ………………………………… (348)

6-باب ئۆزگەرمەس كاپىتال ۋە ئۆزگىرىشچان كاپىتال ……… (396—373)

7-باب قوشۇمچە قىممەت نىسبىتى ………………………………… (433—397)

1 . ئەمگەك كۈچىنىڭ ئېكسپلاتاتسىيە قىلىنىش دەرىجىسى ……… (397)

2 . مەھسۇلات قىممىتىنىڭ مەھسۇلاتنىڭ مۇناسىپ قىسمىدىكى

ئىپادىسى ………………………………………………………… (414)
3 . سېنيور تىلغا ئالغان «ئاخىرقى بىر سائەت» ………………………… (421)
4 . قوشۇمچە مەھسۇلات ……………………………………… (432)
8-باب ئىش كۈنى ……………………………………… (571—434)
1 . ئىش كۈنىنىڭ چېكى ……………………………………… (434)
2 . قوشۇمچە ئەمگەككە ئىنتىلىش . زاۋۇت ئىگىسى ۋە فېئودال يەر
ئىگىسى ……………………………………………………… (442)
3 . ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىشتا قانۇن چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايدىغان ئەنگلىيە
سانائەت تارماقلىرى ……………………………………… (458)
4 . كۈندۈلۈك ۋە كېچىلىك ئىش . سمېنا ئالمىشىش تۈزۈمى ………… (483)
5 . نورمال ئىش كۈنىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن كۈرەش قىلىش .
14-ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن 17-ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىغىچە
ئىش كۈنىنى ئۇزارتىش توغرىسىدا چىقىرىلغان مەجبۇري قانۇنلار … (497)
6 . نورمال ئىش كۈنى ئۈچۈن كۈرەش . ئەمگەك ۋاقتىغا قانۇن جەھەتتىن
مەجبۇري چەك قويۇش . 1833-1864-يىللاردىكى ئەنگلىيە زاۋۇت
قانۇنچىلىقى ……………………………………………… 521)
7 . نورمال ئىش كۈنىنى قولغا كەلتۈرۈش يولىدىكى كۈرەش . ئەنگلىيە
زاۋۇت قانۇنىنىڭ باشقا دۆلەتلەرگە بولغان تەسىرى ………………… (562)
9-باب قوشۇمچە قىممەت نىسبىتى ۋە قوشۇمچە قىممەت مىقدارى
……………………………………………………… (590—572)

4-بۆلۈم
نىسپىي قوشۇمچە قىممەتنىڭ ھاسىل قىلىنىشى

10-باب نىسپىي قوشۇمچە قىممەت چۈشەنچىسى .... (591—609)

11-باب ھەمكارلىق .... (610—637)

12-باب ئىش تەقسىماتى ۋە ئىشخانا قول سانائىتى .... (638—699)

1 . ئىشخانا قول سانائىتىنىڭ ئىككى ياقلىمىلىق مەنبىيى .... (638)

2 . قىسمەن ئىشچى ۋە ئۇنىڭ قورالى .... (643)

3 . ئىشخانا قول سانائىتىنىڭ ئىككى خىل ئاساسىي شەكلى—ئارىلاشما ئىشخانا قول سانائىتى ۋە ئورگانىك ئىشخانا قول سانائىتى .... (649)

4 . ئىشخانا قول سانائىتى ئىچىدىكى ئىش تەقسىماتى ۋە جەمئىيەت ئىچىدىكى ئىش تەقسىماتى .... (666)

5 . ئىشخانا قول سانائىتىنىڭ كاپىتالىستىك خاراكتېرى .... (682)

13-باب ماشىنا ۋە سانائەت .... (701—939)

1 . ماشىنىلارنىڭ تەرەققىي قىلىشى .... (701)

2 . ماشىنا قىممىتىنىڭ مەھسۇلاتقا كۆچۈشى .... (727)

3 . ماشىنىلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئىشچىغا بولغان بىۋاستە تەسىرى ... (742)

(a كاپىتالنىڭ قوشۇمچە ئەمگەك كۈچلىرىنى ئىگىلىۋېلىشى ئاياللار ۋە بالىلار ئەمگىكى .... (742)

(b ئىش كۈنىنىڭ ئۇزارتىلىشى .... (756)

(c ئەمگەك سىجىللىقى .... (766)

4 . فابرىكا .... (783)

5 . ئىشچى بىلەن ماشىنا ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەش .... (797)

6 . ماشىنا چەتكە قاققان ئىشچىلارنىڭ تۆلەمگە ئېرىشىدىغانلىقى توغرىسىدىكى نەزەرىيە .... (816)

7 . ئىشچىلارنىڭ ماشىنىلاشقان ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ سىقىپ چىقىرىلىشى ۋە جەلپ قىلىنىشى، پاختا توقۇمىچىلىق

كەسپىدىكى كرىزىس.. (833)
8 . يىرىك سانائەت ئىشخانا قول سانائىتى ، قول ھۈنەر ۋە ئائىلە ئەمگىكىدە
كەلتۈرۈپ چىقارغان ئىنقىلاب .... (856)
(a) قول ھۈنەر ۋە ئىش تەقسىماتى ئاساسىدىكى
ھەمكارلىقنىڭ يوقىتىلىشى .... (856)
(b) زاۋۇت تۈزۈمىنىڭ ئىشخانا قول سانائىتى ۋە ئائىلە
ئەمگىكىگە كۆرسىتىدىغان ئەكس تەسىرى................ (859)
(c) زامانىۋى ئىشخانا قول سانائىتى .... (862)
(d) زامانىۋى ئائىلە ئەمگىكى .... (867)
(e) زامانىۋى ئىشخانا قول سانائىتى ۋە ئائىلە ئەمگىكىنىڭ
يىرىك سانائەتكە ئۆتۈشى . زاۋۇت قانۇنىنىڭ مۇشۇ
ئىككى خىل ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى شارائىتىدا
يولغا قويۇلۇشى تۈپەيلىدىن بۇ ئىنقىلابنىڭ
تېزلەشكەنلىكى.. (875)
9 . زاۋۇت قانۇنى (سەھىيە ۋە مائارىپقا ئائىت ماددىلار) . بۇ قانۇننىڭ
ئەنگلىيىدە ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلۇشى .... (896)
10 . يىرىك سانائەت ۋە يېزا ئىگىلىكى .... (934)

5-بۆلۈم
مۇتلەق قوشۇمچە قىممەت ۋە نىسپىي قوشۇمچە قىممەتنىڭ ھاسىل قىلىنىشى

14-باب مۇتلەق قوشۇمچە قىممەت ۋە نىسپىي قوشۇمچە قىممەت
.... (960—941)
15-باب ئەمگەك كۈچى باھاسىنىڭ ۋە قوشۇمچە قىممەتنىڭ مىقدارىدىكى

ئۆزگىرىش .... (980—961)

I . ئىش كۈنىنىڭ ئۇزۇنلۇقى ۋە ئەمگەك سىجىللىقى ئۆزگەرمەيدۇ
(مۇقىم بولىدۇ) ، ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى ئۆزگىرىدۇ .... (962)

II . ئىش كۈنى ۋە ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى ئۆزگەرمەيدۇ ، ئەمگەك
سىجىللىقى ئۆزگىرىدۇ .... (970)

III . ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى بىلەن ئەمگەك سىجىللىقى ئۆزگەرمەيدۇ ، ئىش
كۈنى ئۆزگىرىدۇ .... (973)

IV . ئەمگەكنىڭ داۋاملاشقان ۋاقتى ، ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى ۋە ئەمگەك
سىجىللىقى بىرلا ۋاقىتتا ئۆزگىرىدۇ .... (975)

16-باب قوشۇمچە قىممەت نىسبىتىنىڭ تۈرلۈك فورمۇلىلىرى ...... (987—981)

6-بۆلۈم
ئىش ھەققى

17-باب ئەمگەك كۈچى قىممىتىنىڭ ياكى ئەمگەك كۈچى باھاسىنىڭ
ئىش ھەققىگە ئايلىنىشى .... (1002—989)

18-باب ۋاقىتقا قاراپ بېرىلىدىغان ئىش ھەققى .... (1017—1003)

19-باب ئىشقا قاراپ بېرىلىدىغان ئىش ھەققى .... (1033—1018)

20-باب ئىش ھەققىدىكى مىللىي پەرقلەر .... (1043—1034)

7-بۆلۈم
كاپىتالنىڭ جۇغلىنىش جەريانى

21-باب ئاددىي تەكرار ئىشلەپچىقىرىش .... (1070—1048)

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

22-باب قوشۇمچە قىممەتنىڭ كاپىتالغا ئايلىنىشى·················· (1071—1131)
1 . كۆلىمى كېڭەيگەن كاپىتالىستىك ئىشلەپچىقىرىش جەريانى ، تاۋار ئىشلەپچىقىرىش ئىگىدارلىق هوقۇقى قانۇنىيىتىنىڭ كاپىتالىستىك ئۆزلەشتۈرۈش قانۇنىيىتىگە ئايلىنىشى ························ (1071)
2 . سىياسىي ئىقتىسادنىڭ كۆلىمى كېڭەيتىلگەن تەكرار ئىشلەپچىقىرىش ئۈستىدىكى خاتا قارىشى·· (1088)
3 . قوشۇمچە قىممەتنىڭ كاپىتال ۋە كىرىمگە بۆلۈنۈشى . نەپسىنى يىغىش نەزەرىيىسى·· (1094)
4 . قوشۇمچە قىممەتنىڭ كاپىتال ۋە كىرىم نىسبىتىگە بۆلۈنۈشى بىلەن مۇناسىۋەتسىز بولغان ، ئەمما جۇغلانما مىقدارىنى بەلگىلەيدىغان بىرنەچچە خىل ئەھۋال : ئەمگەك كۈچىنىڭ ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىنىش دەرىجىسى ؛ ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى ؛ ئىشلىتىلگەن ۋە ئىستېمال قىلىنغان كاپىتاللار ئوتتۇرىسىدىكى پەرقنىڭ زورىيىشى ؛ ئاۋانسلانغان كاپىتالنىڭ مىقدارى ··· (1108)
5 . ئاتالمىش ئەمگەك فوندى ································ (1126)
23-باب كاپىتالىستىك جۇغلانمىنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيىتى ········ (1132—1307)
1 . كاپىتالنىڭ قۇرۇلمىسى ئۆزگەرمىگەن ئەھۋالدا ، ئەمگەك كۈچىگە بولغان تەلەپنىڭ جۇغلانمىنىڭ ئېشىپ بېرىشىغا ئەگىشىپ ئېشىپ بېرىشى ·· (1132)
2 . جۇغلاش داۋامىدا ۋە شۇنىڭغا ئەگىشىپ جۇغلانمىنىڭ توپلىنىشى داۋامىدا كاپىتالنىڭ ئۆزگىرىشچان قىسمىنىڭ نىسپىي ئازىيىشى ··· (1148)
3 . نىسپىي ئاھالە ئوشۇقچىلىقىنىڭ ياكى سانائەت زاپاس ئارمىيىسىنىڭ بارغانسېرى كۆپىيىپ بېرىشى······························ (1162)
4 . نىسپىي ئاھالە ئوشۇقچىلىقىنىڭ تۈرلۈك مەۋجۇت بولۇش شەكىللىرى . كاپىتالىستىك جۇغلانمىنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيىتى ···················· (1185)

5 . كاپىتالىستىك جۇغلانمىنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيىتى كۆرسىتىدىغان مىساللار
.... (1199)
(a) 1846-1866-يىللاردىكى ئەنگلىيە .... (1199)
(b) بىرىتانىيە سانائەت ئىشچىلار سىنىپى ئىچىدىكى ھەقنى
ناھايىتى ئاز ئالىدىغان تەبىقىلەر .... (1210)
(c) ئاقما نوپۇس .... (1226)
(d) كىرىزىسنىڭ ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئەڭ كۆپ ئىش
ھەققى ئالىدىغان قىسمىغا بولغان تەسىرى.............. (1232)
(e) برىتانىيە يېزا ئىگىلىك پرولېتارىياتى.................. (1240)
(f) ئىرېلاندىيە .... (1282)
24-باب ئاتالمىش ئىپتىدائىي جۇغلانما .... (1308—1394)
1 . ئىپتىدائىي جۇغلانمىنىڭ سىرى .... (1308)
2 . يېزا ئاھالىسىنىڭ يەردىن مەھرۇم قىلىنىشى .... (1314)
3 . مەھرۇم قىلىنغانلارنى جازالاش ئۈچۈن 15-ئەسىرنىڭ ئاخىرىدىن
بۇيان چىقىرىلغان قانلىق قانۇنلار ، ئىش ھەققىنى پەسەيتىش ئۈچۈن
چىقىرىلغان قانۇنلار .... (1343)
4 . كاپىتالىستىك ئىجارىكەش دېھقانچىلىق مەيدانى ئىگىلىرىنىڭ پەيدا بولۇشى ...
.... (1357)
5 . يېزا ئىگىلىك ئىنقىلابىنىڭ سانائەتكە بولغان ئەكس تەسىرى . سانائەت
كاپىتالىنىڭ ئىچكى بازىرىنىڭ شەكىللىنىشى .... (1362)
6 . سانائەت كاپىتالىستلىرىنىڭ پەيدا بولۇشى .... (1370)
7 . كاپىتالىستىك جۇغلانمىنىڭ تارىخىي يۈزلىنىشى.................. (1389)
25-باب ھازىرقى زامان مۇستەملىكىچىلىك نەزەرىيىسى توغرىسىدا
.... (1395—1411)

ئىزاھات .... (1513—1413)

قىستۇرما رەسىم

كارل ماركسنىڭ رەسىمى (1867-يىلى) .... (3)
1867-يىل 8-ئاينىڭ 16-كۈنى كارل ماركسنىڭ ئېنگېلسقا يازغان
خېتى .... (5)
«كاپىتال» 1-توم نېمىسچە 1-نەشرىنىڭ 1-بېتى .... (13)
ماركسنىڭ «كاپىتال» 1-توم فرانسۇزچە نەشرىنى چىقارغۇچى لاچاتېرغا
يازغان خېتى .... (35)
«كاپىتال» 1-توم نېمىسچە 4-نەشرىنىڭ تىتۇلسى .... (53)

13- باب
ماشنا ۋە يىرىك سانائەت

1. ماشنىلارنىڭ تەرەققىي قىلىشى

جون ستيۇئارت مىل ئۆزىنىڭ «سىياسىي ئىقتىساد قائىدىلىرى» دېگەن كىتابىدا مۇنداق دەيدۇ:

«تاكى هازىرغا قەدەر ئىجاد قىلىنغان بارلىق ماشىنىلارنىڭ ھەرقانداق ئادەمنىڭ ھەر كۈنلۈك ئەمگىكىنى يېنىكلەشتۈرگەن ياكى يېنىكلەشتۈرمىگەنلىكى گۇمان قىلىشقا ئەرزىيدىغان ئىش.»(86)

بىراق كاپىتالىزمنىڭ ماشىنا ئىشلىتىشىنىڭ مەقسىتى ھەرگىزمۇ بۇنداق ئەمەس. ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ باشقا بارلىق ئۇسۇللىرىغا ئوخشاش، ماشىنا تاۋارلارنى ئەرزانلاشتۇرۇش، ئىشچىلارنىڭ ئۆزى ئۈچۈن سەرپ قىلىدىغان ئىش كۈنىنى قىسقارتىش ئارقىلىق، كاپىتالىستلارغا ھەقسىز ئىشلەپ بېرىدىغان ئىش كۈنىنى ئۇزارتىدۇ. ماشىنا—قوشۇمچە قىممەت ھاسىل قىلىدىغان ۋاستە.

ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلىنىڭ ئۆزگىرىشى جەھەتتە، ئىشخانا قول سانائىتىدە ئەمگەك كۈچلىرى باشلىنىش نۇقتىسى قىلىنىدۇ، يىرىك سانائەتتە ئەمگەك ۋاستىلىرى باشلىنىش نۇقتىسى قىلىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن ئەمگەك ۋاستىلىرىنىڭ قانداق قىلىپ قورالدىن ماشىنىغا

(86) مىل «باشقىلارنىڭ ئەمگىكىگە تايىنىپ ياشايدىغان ھەر قانداق ئادەم» دېيىشى كېرەك ئىدى، چۈنكى ماشىنىنىڭ راھەت- پاراغەتتە تۇرمۇش كەچۈرىدىغان بىكارچىلارنىڭ سانىنى كۆپلەپ ئاشۇرۇۋېتىدىغانلىقىدا شەك يوق.

ئايلىنىدىغانلىقىنى ياكى ماشىنا بىلەن قول سانائەت قوراللىرىنىڭ قانداق پەرقى بارلىقىنى تەتقىق قىلىش كېرەك. بۇ يەردە روشەن ئومۇمىي ئالاھىدىلىك ئۈستىدىلا توختىلىپ ئۆتىمىز، چۈنكى، جەمئىيەت تارىخىدىكى ھەرقايسى دەۋرلەرنى، خۇددى يەرشارى تارىخىدىكى ھەرقايسى دەۋرلەرگە ئوخشاش، ئابستراكت ھالدا قاتتىق ئايرىغىلى بولمايدۇ.

ماتېماتىكلار ۋە مېخانىكلار قورال — ئاددىي ماشىنا؛ ماشىنا — مۇرەككەپ قورال دېيىشىدۇ، شۇنداقلا بۇ سۆزنى بەزى ئەنگلىيىلىك ئىقتىسادشۇناسلارمۇ تەكرارلايدۇ. ئۇلار ماشىنا بىلەن قورال ئوتتۇرىسىدىكى ماھىيەتلىك پەرقنى كۆرمەيدۇ، ھەتتا مەسىلەن، پىشاڭ، يانتۇ تەكشىلىك، ۋىنتا، قوزۇق قاتارلىقلارغا ئوخشاش مېخانىكىلىق كۈچلەرنىمۇ ماشىنا دەپ ئاتايدۇ.(87) ھەقىقەتەنمۇ ھەرقانداق ماشىنا — كۈچنىڭ قانداق ئۆزگىرىشى ۋە قوشۇلۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئەنە شۇنداق ئاددىي كۈچلەردىن تەركىب تاپىدۇ. لېكىن ئىقتىسادشۇناسلىق نۇقتىئىنەزەرىدىن قارىغاندا، بۇنداق تەرىپلەش زادىلا يارىمايدۇ، چۈنكى بۇنىڭدا تارىخىي ئامىل يوق. يەنە بىر تەرەپتىن، بەزىلەر قورال بىلەن ماشىنىنىڭ پەرقى: قورالنى ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچ — ئادەم، ماشىنىنى ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچ — ئادەم كۈچىدىن پەرق قىلىدىغان تەبىئەت كۈچى، مەسىلەن، ھايۋان، سۇ، شامال قاتارلىقلاردىن ئىبارەت دەپ قارايدۇ.(88) . لېكىن بۇ قاراشقا ئاساسلانغاندا، تولىمۇ ئوخشاش بولمىغان ھەرقايسى ئىشلەپچىقىرىش

---

(87) مەسىلەن: خۇتتون «ماتېماتىكا دەرسلىكى»گە قاراڭ. 292

(88) «ئەنە شۇ نۇقتىئىنەزەرگە ئاساسلانغاندا، قورال بىلەن ماشىنا ئوتتۇرىسىغا مۇنداق روشەن چېگرا سىزىپ قويۇشقىمۇ بولىدۇ، يەنى گۈرجەك، بولقا، ئىسكىنە قاتارلىقلار، شۇنىڭدەك پىشاڭ ۋە ۋىنتا قۇرۇلمىلىرى قانچىلىك ماھىرلىق بىلەن ئىشلەنگەنلىكىدىن قەتئىينەزەر، ئۇلارنى ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچ ئادەم بولغانلىقىدىن .... بۇلارنىڭ ھەممىسى قورال دائىرىسىگە كىرىدۇ؛ ۋەھالەنكى ھايۋان كۈچى بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈلىدىغان سوقا، شامال كۈچى قاتارلىقلار بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈلىدىغان تۈگمەننى ماشىنا جۈملىسىگە كىرگۈزۈش كېرەك.» (ۋىلىيام شۇلتس «ئىشلەپچىقىرىش ھەرىكىتى» 1843-يىل سيۇرىخ نەشرى 38-بەت) بۇ — بەزى جەھەتلەردىن ماختاشقا ئەرزىيدىغان ئەسەر.

دەۋرلىرىدە مەۋجۇت بولۇپ كېلىۋاتقان كالا قوشۇلغان سوقا — ماشىنا دەپ قارالسا، ئىشچىنىڭ قولى بىلەن ھەرىكەتكە كەلتۈرۈلىدىغان ۋە مىنۇتىغا 96 مىڭ كاتوشكا تۈگىدىغان كلائۇسسېننىڭ ئايلانما توقۇش ئىستانوكى ئاددىي قورال ھېسابلانغان بولاتتى.[293] ئەمما ئوخشاشلا بىر توقۇش ئىستانوكى قول بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈلسە قورال بولىدۇ، پار قۇۋۋىتى بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈلسە ماشىنا بولىدۇ. شۇنداقتا ھايۋان كۈچىدىن پايدىلىنىش ئىنسانلارنىڭ ئەڭ قەدىمكى كەشپىياتىنىڭ بىرى بولغىنىكەن، ماشىنا ئىشلەپچىقىرىشى ئەمەلىيەتتە قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىدىن ئىلگىرى ۋۇجۇدقا كەلگەن دېيىشكە بولاتتى. 1735ـ يىلى جون ئاييېت ئۆزىنىڭ يىپ ئىگىرىش ماشىنىسى ئىجاد قىلغانلىقىنى ھەمدە شۇنىڭدىن ئېتىبارەن 18ـ ئەسىردىكى سانائەت ئىنقىلابى باشلانغانلىقىنى ئېلان قىلغان چاغدا، ئۇ بۇ ماشىنىنى ھەقىقەتەن ئېشەك ھەرىكەتلەندۈرسىمۇ، ئادەمنىڭ ئەمەس بەلكى ئېشەكنىڭ ھەرىكەتلەندۈرىدىغانلىقى توغرىسىدا ئېغىز ئاچمىغانىدى. جون ئاييېتنىڭ چۈشەندۈرمىسىدە: بۇ بىر خىل «بارماق ئىشلەتمەي يىپ ئىگىرىدىغان» ماشىنا دېيىلىدۇ.(89)

---

(89) ئۇنىڭدىن ئىلگىرى يىپ ئىگىرىش ماشىنىسى تېخى ئانچە مۇكەممەللىشىپ كەتمىگەن بولسىمۇ، خېلى ئىلگىرىلا ئىتالىيىدە ماشىنا بىلەن يىپ ئىگىرگەنلەر بولغانىدى. ئەگەر بىر ئىسپات خاراكتېرلىك تېخنولوگىيە تارىخى بولسا، 18ـ ئەسىردىكى كەشپىياتلارنىڭ ناھايىتى ئاز قىسمىنىڭ ئايرىم ساندىكى كىشىلەرگە تەئەللۇق ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىغان بولاتتى. لېكىن مۇشۇ كەمگىچە بۇنداق ئەسەر ۋۇجۇدقا كەلگىنى يوق. دارۋىن تەبىئىي تېخنولوگىيە تارىخىغا، يەنى ھايۋانات ـ ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ھاياتىدا ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرىنىڭ رولىنى ئوينايدىغان ھايۋانات ـ ئۆسۈملۈك ئورگانلىرىنىڭ قانداق شەكىللىنىشىگە دىققەت قىلدى. ئىجتىمائىي كىشىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئورگانلىرىنىڭ ۋۇجۇدقا كېلىش تارىخى، يەنى ھەربىر ئالاھىدە ئىجتىمائىي تەشكىلاتنىڭ ماددىي ئاساسىنىڭ شەكىللىنىش تارىخىمۇ ئوخشاشلا دىققەت قىلىشقا ئەرزىمەمدۇ؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ تارىخنى يېزىش تېخىمۇ ئاسان بولمايتتىمۇ؟ چۈنكى ۋىكونىڭ ئېيتقىنىدەك، ئىنسانلار تارىخىنىڭ تەبىئەت تارىخىدىن پەرقى شۇكى، ئىنسانلار تارىخىنى ئۆزىمىز ياراتقان، تەبىئەت تارىخىنى بولسا بىز ياراتمىغان. تېخنولوگىيە ئادەمنىڭ تەبىئەتكە بولغان ئاكتىپ مۇناسىۋىتىنى، ئادەم تۇرمۇشىنىڭ بىۋاسىتە كېلىپ چىقىش جەريانىنى، شۇنداقلا ئادەمنىڭ ئىجتىمائىي تۇرمۇش مۇناسىۋىتى ۋە شۇنىڭدىن كېلىپ چىققان مەنىۋى تەسەۋۋۇرىنىڭ

此为试读，需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com